

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta  
TyV@eduskunta.fi

Viite: HE 88/2015 vp

---

## **Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi vähittäiskaupan sekä parturi- ja kampaamoliikkeiden aukioloajoista annetun lain kumoamisesta ja sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain muuttamisesta**

---

### **Esityksen tausta**

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on pyytänyt lausuntoa luonnoksesta hallituksen esityksestä vähittäiskaupan sekä parturi- ja kampaamoliikkeiden aukioloajoista annetun lain (liikeaikalaki) kumoamisesta sekä sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain muuttamisesta.

Esitys on osa hallitusohjelman täytäntöönpanoa. Tavoitteena on vapauttaa aukioloajat ja poistaa tarve poikkeuslupiin. Samalla tarkoitus on säilyttää kauppakeskuksessa tai vastaavassa myymäläkesittymässä toimivan pienyrittäjän oikeus yhteen vapaapäivään viikossa.

Uudistuksella pyritään parantamaan sekä perinteisen kaupan kilpailukykyä suhteessa verkkokauppaan että sitä kautta kotimaisen ja Suomessa sijaitseviin toimipisteisiin perustuvan kaupan kilpailukykyä suhteessa ulkomaiseen verkkokauppaan.

Hallituksen esityksessä uudistuksen arvioidaan lisäävän sekä kaupan alan yritysten valmiutta tarjota työtunteja nykyisille työntekijöille että valmiutta palkata uusia koko- ja osa-aikaisia työntekijöitä. Näin uudistuksen arvioidaan myös edistävän työllisyyskehitystä.

Suomen Yrittäjät ry kiittää mahdollisuudesta lausua esityksestä ja esittää lausuntonaan seuraavaa.

### **Yleistä**

Suomen Yrittäjät pitää nyt esitettyjä muutoksia ja kaupan aukiolorajoitusten poistamista lähtökohtaisesti hyvänä ja kannatettavana. Tämä merkitsee muutosta aiempaan, varsin pidättyvään kantaamme. Uusi suhtautumisemme perustuu aukiolorajoitusten piirissä olevien yrittäjien näkemysten muutoksiin (ks. jäljempänä). Pidättyväinen suhtautuminen johtui siitä, että aukiolorajoituksilla parannettiin pienten kauppojen suhteellista kilpailuasemaa suurmyymälöihin verrattuna tilanteessa, jossa yhteiskunta

mm. kaavoitustoimin on vaikuttanut erityisesti päivittäistavarakaupan keskittymiseen. Aukioloaikarajoitukset ovat olleet yksi keino ylläpitää riittävää kaupan tarjontaa ja siten alan kilpailua. Nyt kuitenkin kaupan liiketoimintaympäristö on muuttunut siten, että mainittujen näkemysten suhteellinen painoarvo on vähentynyt. Keskeinen muutos on verkkokaupan aseman vahvistuminen, jolloin usealla erikoistavarakaupan lohkolla perinteiset kaupat kilpailevat enemmän verkkokaupan kanssa kuin keskenään.

Nykyinen aukiololainsäädäntö on vaikeuttanut perinteisen kaupan mahdollisuuksia kilpailla verkkokaupan kanssa, mikä puoltaa sääntelyn muuttamista. Verkkokauppa on Suomen aukiolosääntelystä riippumatta käytettävissä käytännössä aina, joten aukiolosääntelyn purkaminen edistää kotimaisen kaupan toimintamahdollisuuksia verkkokauppaan verrattuna.

Nykyisten aukiolosääntöjen vaikeaselkoisuus ja monenlaiset rajoitukset ja poikkeukset koetaan aikaisempaa selvemmin haittatekijöiksi. Esimerkiksi arkipyhien aukioloa koskevien poikkeuslupien myöntämiskäytäntö on ollut sekavaa eikä niitä ole myönnetty tasapuolisesti eri puolille Suomea. Vuonna 2014 tapahtunut poikkeuslupien hinnoittelun huomattava korotus on aiheuttanut niin ikään merkittävää kritiikkiä alan toimijoissa. Ei ole perusteltua, että yrittäjä joutuu maksamaan erikseen siitä, että hän voi pitää liikkeensä auki tiettyinä päivinä.

## Suomen Yrittäjien jäsenten näkemykset kauppojen aukiolon vapauttamisesta

Suomen Yrittäjien tekemien arvioiden mukaan aukioloaikasääntelyn mahdolliset muutokset vaikuttaisivat erikokoiseen ja eri toimialoja edustavaan kauppaan eri tavoilla. SY selvitti toukokuussa 2015 kauppias- ja hiusalan jäsentensä arvioita aukioloaikasääntelyn muutostarpeista sekä mahdollisten uudistusten vaikutuksista kaupan ja hiuspalveluiden rakentamiseen<sup>1</sup>. Otos koostui noin 3000:sta Suomen Yrittäjien jäsenyrityksestä. Lisäksi kysely toimitettiin Suomen Yrittäjien kauppaa ja kampaamotoimialoja edustaville toimialajärjestöille, joilla oli mahdollisuus välittää kyselyä omille jäsenyrityksilleen. Selvitykseen saatiin 478 vähittäiskaupan myymälän ja kampaamoliikkeen vastaus ja tuloksia voidaan pitää em. toimialoille yleistettävänä.

Selvä enemmistö kyselyyn vastanneista (57 %) oli sitä mieltä, että kauppojen ja kampaamoliikkeiden tulee voida itse päättää vapaasti omista aukioloajoistaan, eikä aukioloaikoja tule rajoittaa lainsäädännöllä. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että liikkeet saisivat valintansa mukaan olla auki kaikkina vuorokauden aikoina sekä juhlapyhinä riippumatta toimialasta tai myymälän koosta.

Selvin tulos saatiin hiusyrityksiltä, joista 72 prosenttia kannatti aukiolorajoituksista luopumista. Vastaavat tulokset ovat erikoiskaupassa 53 pro-

<sup>1</sup> Suomen Yrittäjät: Selvitys vähittäiskaupan sekä kampaamo- ja parturiliikkeiden aukioloaikojen vapauttamisesta 2015

senttia ja päivittäistavarakaupassa 43 prosenttia. Kioski- ja huoltamokau-  
pan vastaajista puolet kannattaa rajoitusten poistamista, mutta vastaaji-  
en määrän jäädessä vähäiseksi (20 vastaajaa), ei tulosta voida pitää yleis-  
tettävissä olevana.

Noin neljännes vastaajista oli sitä mieltä, ettei nykyisiä aukioloaikarajoi-  
tuksia tule lainkaan muuttaa tai aukioloaikoja tulee rajoittaa entisestään.  
Viidennes kyselyyn vastanneista arvioi, että aukioloaikoja tulee edelleen  
rajoittaa lailla, mutta yrityksen mahdollisuuksia vaikuttaa aukioloaikoihin,  
tulee tavalla tai toisella lisätä.

Kyselyyn vastanneista yksinyrittäjistä 68 prosenttia kannatti vapaata au-  
kioloa. Vastaavasti 2–5 henkilöä työllistävistä yrityksistä 55 prosenttia,  
6–9 henkilöä työllistävistä 44 prosenttia ja 10–50 henkilöä työllistävistä  
49 prosenttia oli täysin vapaiden aukiolojen kannalla. Suuremmista kau-  
poista kolme viidestä ilmoitti kannattavansa vapaata aukioloa. Noin nel-  
jännes vastaajista oli sitä mieltä, ettei nykyisiä aukioloaikarajoituksia tule  
lainkaan muuttaa tai aukioloaikoja tulee rajoittaa entisestään. Päivittäis-  
tavarakauppaa edustavista yksinyrittäjistä tätä mieltä oli jopa noin 40  
prosenttia. Vastaavasti erikoiskaupassa tätä mieltä oli noin neljännes vas-  
taajista (26 %) ja kampaamoyrittäjistäkin noin joka kymmenes (9 %). Kios-  
ki- ja huoltamokauppaa edustavista vastaajista noin puolet kannatti voi-  
massaolevaa lainsäädäntöä tai aukioloaikojen kiristämistä.

## Uudistuksia tarkasteltava kokonaisuutena

Nyt käsiteltävä esitys on osa hallitusohjelman mukaista tarpeettoman  
sääntelyn purkuun liittyvää tavoitetta. Näihin tavoitteisiin pyrittäessä on  
kuitenkin syytä muistaa, että tehtäviä uudistuksia on tarkasteltava koko-  
naisuutena, jotta niillä voidaan päästä tavoiteltuun lopputulokseen, suo-  
malaisen työn kilpailukyvyn ja suomalaisten yritysten työllistämismahdol-  
lisuuksien parantamiseen.

On huomattava, että työnteon muodot muuttuvat nyky-yhteiskunnassa,  
eikä työnteke ole enää samalla tavalla sidottu määrättyyn aikaan ja paik-  
kaan kuin ennen. Samoin työn ja vapaa-ajan rytmittyminen on muuttunut,  
ja monet palvelut halutaan saataville ympäri vuorokauden. Kauppojen  
aukiolon vapauttaminen tarkoittaisi kuluttajien valinnanmahdollisuuksien  
ja -vapauden lisääntymistä. Toisaalta yrittäjät pystyisivät aiempaa pa-  
remmin huomioimaan kuluttajien tarpeet ja he voisivat pitää liikkeensä  
avoinna nimenomaan silloin, kun se kulutuskysynnän kannalta olisi tarkoi-  
tuksenmukaisinta.

Yllä olevaan viitaten, Suomen Yrittäjien tekemän kyselyn vastausten pe-  
rusteella yksi merkittävimmistä mahdollisista kaupan aukiolon vapautta-  
misen vaikutuksista liittyy yritysten palkkakustannusten nousuun. On tär-  
keää huomata, kuten esityksen työllisyysvaikutuksia arvioivassa osiossa (s.  
11) on todettu, että tällä hallituksen esityksellä ei olla puuttumassa työ-  
lainsäädännön tai työehtosopimusten sisältöön. Aukioloaikojen vapaudut-

tua työn teettämisen ehdot määräytyisivät voimassa olevien työoikeudellisten säännösten ja määräysten mukaan.

Mikäli aukiolorajoitukset poistetaan ja palvelut halutaan saataville laajemmin, silloin kun se kulutuskysynnän kannalta olisi tarkoituksenmukaisinta, tulee yritysten pystyä yhdessä työntekijöidensä kanssa sopimaan keinoista ja menettelyistä palveluiden tarjonnan mahdollistamiseksi. Tämä on välttämätön edellytys sille, että myös pienet yritykset pystyvät jatkossakin tarjoamaan palveluja ja säilyttämään kilpailukykynsä markkinoilla. Nyt esitettävistä uudistuksista päätettäessä on myös aiheellista nostaa esiin kysymys siitä, ovatko nykyisen työaikalain ja työehtosopimusten mukaiset sunnuntai-, iltai- tai yölliset perustellut yhteiskunnassa, jossa palveluita halutaan tarjota kaikkina vuorokaudenaikoina ympäri vuoden.

Kauppojen aukiolon vapauttaminen tulee siis arvioida osana laajempaa kokonaisuutta. On tarkasteltava myös muutosten vaikutuksia yritysten työvoimakustannuksiin sekä paikallisen sopimisen mahdollisuuksiin. Kauppojen aukioloaikarajoituksia purettaessa tulee ennen kaikkea kiinnittää huomiota yrityksille aiheutuviin kustannuksiin sekä uudistusten mahdollisiin vaikutuksiin kaupan erikokoisten yksiköiden välisiin markkinaosuuksiin, asiakasvirtoihin ja myyntiin. Tärkeintä on, että paikallisesti sopimalla voidaan löytää tarkoituksenmukaiset ratkaisut yritysten kilpailukykyyn ja työpaikkojen turvaamiseksi.

Haluamme tässä yhteydessä nostaa esiin myös sen, että hallitus esittää samanaikaisesti toista kauppaa ja kauppiasiin suoraan kohdistuvaa muutosta. Hallitus nimittäin esittää edellisen eduskunnan hyväksymän ja kesäkuussa 2015 vahvistetun sikon muuntorangaistuksen käytön laajentamista koskevan lakimuutoksen peruuttamista. Hallituksen esittämä muutos on sekä oikeusjärjestelmän uskottavuuden että kaupan toimialan kannalta erittäin huolestuttava.

Muuntorangaistuksen palauttamista perusteltiin edellisessä hallituksen esityksessä siten, että muutos edistäisi rikosoikeusjärjestelmän uskottavuutta, lain kieltojen ja käskyjen noudattamista sekä yleistä lainkuuliaisuutta. Nämä perustelut hallitus näyttää kuitenkin nyt sivuuttavan kustannussyistä. Säästötoimenpiteen kustannukset siirtyvät tällä muutoksella helposti kaupalle itselleen ja viime kädessä kuluttajien maksettavaksi. On huomattava, että kaupan vuotuinen hävikki omaisuusrikoksista on jo lähes 500 miljoonaa euroa, vaikka vastatoimiin käytetään vuosittain 100 miljoonaa euroa.

Kuten edellä todettua, nyt tehtäviä muutoksia on tarkasteltava kokonaisuutena. Mikäli kauppojen aukioloa halutaan vapauttaa ja näin lisätä esimerkiksi liikkeiden aukioloa iltaisin sekä viikonloppuisin, tulee huolehtia, että myös muut tehtävät lainsäädäntömuutokset ja uudistukset tukevat tätä tavoitetta.

## Pienyrittäjän oikeudesta pitää liikkeensä suljettuna

Liikeaikalakia muutettiin huhtikuussa 2014 siten, että kauppakeskuksissa tai vastaavassa liikekeskittymässä toimivien pienten kauppojen sekä kamppamoliikkeiden viikoittainen vapaapäiväoikeus taattiin lailla.

Nyt esillä olevan esityksen mukaan liikeaikalain 4 §:ssä säädetty elinkeinonharjoittajan oikeus pitää kauppakeskuksessa tai vastaavassa myymäläkeskittymässä sijaitseva liikkeensä suljettuna yhtenä päivänä viikossa siirrettäisiin sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnasta annettuun lakiin. Mikäli aukiolorajoituksista luovutaan, on tärkeää, että säädetty pienyrittäjien vapaapäiväoikeus säilytetään. Lisäksi jatkossa tulee seurata ja kiinnittää huomiota siihen, että myös pienet, kauppakeskuksissa tai vastaavissa liikekeskuksissa toimivat yrittäjät säilyttävät aukiolorajoitusten poistamisesta huolimatta valinnanvapautensa myös vuorokautisten aukiolojen osalta.

Lisäksi jatkossa huomiota tulee kiinnittää myös muihin kuin kauppakeskuksissa toimiviin pienyrittäjiin, jotka harjoittavat toimintaansa jonkinlaiseen yhteistyö- tai ketjusopimukseen perustuen. Monet tällaiset yritykset toimivat tällä hetkellä varsin tiukan ohjeistuksen alla. Ketjun taholta määritetään usein yksipuolisesti se, milloin liikepaikka on pidettävä auki. Kun aukioloaikoja vapautetaan, on tärkeää, että yrittäjät voivat aukiolon lisäksi päättää itse siitä, milloin liike on kiinni. Näin varmistetaan, että yrittäjät pystyvät riittävällä tasolla huolehtimaan omasta jaksamisestaan. Eikä pidä unohtaa sitä tosiseikkaa, että paras näkemys liikepaikan taloudellisesti kannattavista aukioloajankohdista on juuri yrittäjällä itsellään.

Liikeaikalain uudistuksen yhteydessä 2014 Kuluttajatutkimuskeskus teki selvityksen, jossa selvitettiin liikeaikalain 4 §:n soveltamista ja kauppakeskuksessa toimivien yrittäjien vapaapäiväjärjestelyjä. Tuolloin tehdyn selvityksen mukaan kauppakeskuksissa sijaitsevista yrityksistä kriittisimmiksi vapaapäivien pitämisen kannalta osoittautuivat 2 - 5 työntekijän yritykset, joissa toimi yli 70 prosenttia yrittäjistä, jotka eivät kyselyn vastausten mukaan ehtineet pitämään vapaapäiviä. Näin 2014 tehdyllä muutoksella pyrittiin turvaamaan oikeus viikoittaiseen vapaapäivään niille pienyrittäjille, joiden oikeus selvityksen mukaan toteutui heikoimmin.

Hallituksen esityksessä (HE 210/2013) viitatussa Kuluttajatutkimuskeskuksen selvityksessä käytettiin kuitenkin virheellisesti termiä yritys, kun oikea termi olisi ollut myymälä. Selvityksessä nimittäin kysyttiin myymälän työntekijämäärää kyseisessä kauppakeskuksessa, eikä siinä kysytty yrityksen kauppakeskuksissa työskentelevien henkilöiden kokonaismäärää.

Samoin tuolloin käsitellyssä hallituksen esityksessä toistuu selvityksen virheellinen viittaus yritykseen, kun pitäisi puhua myymälästä. Toisin sanoen selvityksen lopputulos on se, että kriittisimpiä vapaapäivien pitämisen kannalta ovat myymälät, joissa työskentelee 2 - 5 henkilöä ja toiseksi kriittisimpiä sellaiset myymälät, joissa työskentelee 6 - 10 henkilöä.

Asialla on keskeistä merkitystä arvioitaessa ehdotettua säännöksen soveltamisalaa, koska selvityksissä on tarkasteltu vapaapäivien pito-ongelmia suhteessa yksittäisessä myymälässä työskentelevien henkilöiden määrään eikä yrityksen kauppakeskuksissa työskentelevien henkilöiden kokonaismäärään.

#### **Muutosehdotus soveltamisalan rajaamiseksi**

Nyt käsiteltävän hallituksen esityksen mukaan lakiin sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa siirrettävää säännöstä sovellettaisiin elinkeinonharjoittajaan, jonka yhdessä tai useammassa liikkeessä (eli myymälässä) työskentelee säännöllisesti yhteensä enintään viisi henkilöä. Tällöin tarkastellaan siis edelleen yrityksen kauppakeskuksissa työskentelevien henkilöiden kokonaismäärää, ei yksittäisessä myymälässä työskentelevien henkilöiden määrää.

Sääntelyn lähestymistapa ei pääsääntöisesti aiheuta ongelmaa silloin, kun yrittäjällä on vain yksi myymälä kauppakeskuksessa. Tällöin ehdotettu soveltamisrajaus on toiminut ja toimii mielestämme kohtuullisen hyvin, joskin sunnuntain kannattamattomuus on selvitysten mukaan ongelma myös isommille yrityksille.

Asia liittyykin erityisesti ns. monimyymätilanteisiin. Vapaapäiväoikeuden ulkopuolelle jää nyt voimassaolevassa ja esitetyn mukaisessa sääntelyssä esimerkiksi elinkeinonharjoittaja, jolla on myymälä kahdessa kauppakeskuksessa, jossa toisessa on kolme työntekijää ja toisessa kaksi työntekijää + yrittäjä itse, eli yhteensä kuusi henkilöä. Tällöin yrittäjä joutuu siis pitämään molemmat myymälänsä auki myös vasten tahtoaan, vaikka esimerkiksi edellä viitatus Kuluttajatutkimuskeskuksen selvityksen mukaan ongelmia vapaan pitämisessä on eniten nimenomaisesti tällaisissa pienissä myymälöissä.

Toisin sanoen nyt esitettävä raja (5 henkilöä) jättää suojan ulkopuolelle sellaisia yrittäjiä, jotka tosiasiassa tarvitsevat suojaa yhtä paljon kuin ehdotuksen mukaan suojan piirissä olevat yrittäjät. Sääntelyn tarkoitukseen nähden raja on matala ja jättää perusteettomasti osan pienyrityksiä suojan ulkopuolelle.

Suomen Yrittäjät ehdottaa, että esitettävää soveltamisalan rajaa (Laki sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa 5§ 3 momentti) laajennetaan siten, että elinkeinonharjoittajat, joiden kauppakeskuksissa olevissa liikkeissä työskentelee säännöllisesti yhteensä enintään seitsemän henkilöä, olisivat säännökset antaman suojan piirissä.

Tämä olisi johdonmukaista ensinnäkin suhteessa asiaa aiemmin 2014 käsiteltäessä esitettyihin työpanosta koskeviin arvioihin. Hallituksen esityksessä (HE 210/2013) todettiin, että jos yhden henkilön viikoittainen työaika olisi keskimäärin noin 36 tuntia, kauppakeskuksessa toimiva pienyrittäjä tarvitsisi laskennallisesti vähintään kolmen henkilön työpanoksen myymälän aukipitämiseksi kaikkina liikeaikain sallimina aukiolotunteina.

Nyt, jos yrittäjällä on kaksi myymälää, joissa on kyseinen määrä työntekijöitä ja joiden hoitamiseen myös yrittäjä itse osallistuu, hän olisi raja-arvolla 7 vielä suojan piirissä.

Toiseksi edellä mainittu olisi loogista siihen nähden, että kriittisimpiä vapaapäivien pitämisen kannalta olivat Kuluttajatutkimuskeskuksen tekemän selvityksen mukaan 2 - 5 henkilön myymälät ja toiseksi kriittisimpiä 6 - 10 henkilön myymälät. Toisaalta "isoimmat" elinkeinonharjoittajat rajoitusivat sääntelyn piiristä ulos.

Toinen tapa määrittää säännöksen soveltamisala, ottaen huomioon, että Kuluttajatutkimuslaitoksen selvitys tehtiin myymäläkohtaisesti, olisi henkilömäärän tarkastelu kunkin myymälän osalta erikseen. Tämä toteutuisi muuttamalla nyt esitettävää SopMenL:n 5§:n 3 momentti seuraavaan muotoon:

*"Mitä tässä pykälässä säädetään, sovelletaan elinkeinonharjoittajaan, jonka 1 momentissa tarkoitettussa liikkeessä työskentelee säännöllisesti yhteensä enintään viisi henkilöä."*

## Lopuksi

Sujuvampi sääntely ja tarpeettoman sääntelyn purkaminen on keskeinen, myös strategiseen hallitusohjelmaan kirjattu tavoite. Suomen Yrittäjät pitää esitettyä muutosta kauppojen aukiolon vapauttamisen ja sääntelyn purkamisen osalta kannatettavana sekä esimerkkinä siitä, millä tavoin yrityksiä koskevaa sääntelyä voidaan ja tulee sujuvoittaa.

Kuitenkin, jotta saavutettaisiin ne tavoitteet, joita esityksellä lähtökohtaisesti tavoitellaan, tulee jatkossa huolehtia siitä, että yritykset ja työntekijät pystyvät yrityskohtaisesti paremmin sopimaan, niistä ehdoista joilla työtä tehdään. Tämä on välttämätöntä, mikäli halutaan, että myös pienemmät yritykset pystyvät jatkossa toimimaan kilpailukykyisesti markkinoilla sekä toisaalta, mikäli halutaan edesauttaa perinteisen kaupan kilpailukykyä säilyttämistä suhteessa verkkokauppaan ja sitä kautta kotimaisen ja Suomessa sijaitseviin toimipisteisiin perustuvan kaupan kilpailukykyä suhteessa ulkomaiseen verkkokauppaan.

Kunnioittavasti

Suomen Yrittäjät ry

Atte Rytkönen  
lainsäädäntöasioiden päällikkö